YÖNTEM
UYGULAMA
ERİŞİLEBİLİRLİK
TASARIM
ÇEŞİTLİLİK
KAMUSAL ALAN
10 YARATMAK İÇİN
TEMEL İLKE
YÖNETİM
KARAKTER
DENEYİM
DEĞER
KATILIM
KentselStrateji
www.kentselstrateji.com

Giriş

Kentlerimizin üçüncü dönüşüm sürecinde kamusal alan gerekliliği; ilk iki dönüşüm sürecindeki gibi maalesef yeterince dikkate alınmamaktadır. Yapı yoğunluğunun hızla arttığı kentlerimizde, mahallelerimizde giderek azalan kamusal alanları; yaşam ve afet risklerinin azaltılması için artırmak zorundayız.

Bu zorunluluğu yerine getirmenin koşulları gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Zorluk, özel mülkiyetin, kamusal ve yarı kamusal alana dönüşümü için yeterli alan bulunmaması ve yapı yoğunluğunun sürekli artmasıdır.

Bu nedenle, 2017'yi 'Kamusal Alan Yaratmak' yılı ilan ettik, Kamusal Alan Yaratma yöntemleri geliştirecek ve rehberleri hazırlayacağız.

Vizyon Atölyesi'nde geliştirdiğimiz Yeşil Yol temel ilkeleri; Omurga, Örtü, Strateji, Süreklilik, Değer, Bağlantı, Risk Azaltma, Model, Silüet, Bonus ile Kentsel Bulmaca temel ilkeleri; Eşitlik, Ulaşabilirlik, Büyüklük, Hiyerarşi, Bağlantı, Tema ilkelerini dikkate alarak Kamusal Alan Yaratmak için 10 Temel İlke hazırladık.

Yöntem, Erişilebilirlik, Çeşitlilik, Karakter, Değer, , Katılım, Deneyim, Yönetim ve Tasarım ve Uygulama temel ilkeleri birbirinin tamamlayıcısı ve yaratılan mekanın kaliteli ve başarılı olması için gerekli.

2017 yılı boyunca, bugüne kadar geliştirdiğimiz programlara yenilerini ekleyerek, öncelikle Kağıthane ve Kartal ilçeleri olmak üzere talepte bulunan diğer belediyelerimizde uygulamalar yapılmasına destek sağlayacağız.

A.Faruk GÖKSU Sıla AKALP

1 Yöntem

Kamusal alan yaratırken engel gibi görünen birçok yavaşlatıcı mekanizma ile karşılaşılır. Mekan yaratmak bir süreçtir ve bu süreçte zaman, fayda, mal ve diğer tüm kaynaklar herkes tarafından ortak kullanılmalıdır. Kimsenin zarara uğmaması ve herkesin hakkının korunabilmesi için ortayol bulunmalıdır. Bu süreç her ne kadar zor da olsa doğru yöntemler ile en iyi sonuçlar alınabilir.

Yöntem; mekana, kültüre, ölçeğe, yönetmeliklere ve kurumlara göre farklılık göstermektedir. Bu süreç araştırma, planlama ve tasarım, uygulama ve işletme olarak aşamalandırılır. Katılımcı yaklaşım dikkate alındığında yöntemler de farklı olmalıdır.

Araştırma, tasarım ve uygulama süreçlerinin her birinde farklı aktörler vardır ve farklı yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Önemli olan yöntem seçiminde yaratıcılık ve katılımcılık kavramlarına öncelik verip stratejik davranılmasıdır. Kaliteden ödün vermemek adına tüm katılımcılar için en az maliyetli en hızlı sonuç verebilen ve hedef odaklı yöntemler seçilmelidir.

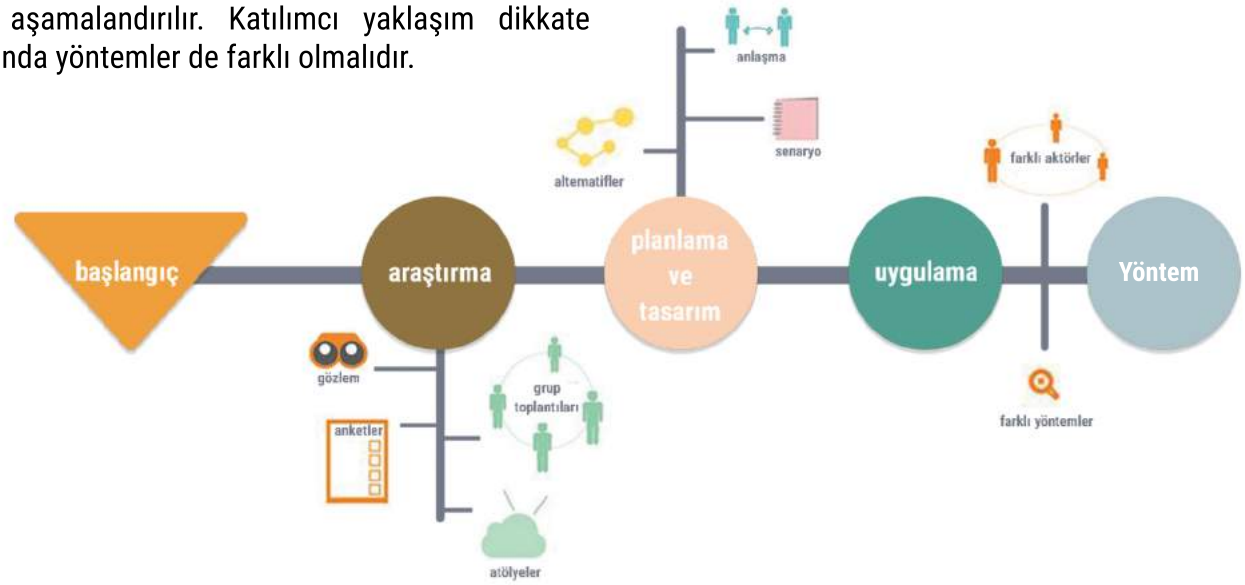

2 Erişilebilirlik

Bireylerin, kamusal hizmetlerin tümüne ulaşabilmesi en doğal hakkıdır. Çevre sokaklarla bağlantılar, toplu taşıma ve yaya geçitleri ile açık alanlara (sokak, cadde ve meydanlar, parklar, rekreasyon alanları, v.b.) ulaşılabilirlik konuları erişebilirliği etkileyen unsurlardır.

Erişime uygun olarak tasarlanan sokak ve meydanlar genellikle kullanıcılar tarafından yoğunlukla kullanılan alanlardır. Fiziksel çevreyi kullanan sağlıklı bireylerin yanısıra; hareket kısıtlılıkları olan engelliler/özürlüler, yaşlılar, çocuklar, hastalar, hamile bayanlar, çocuk arabası kullananlar ve ağır yük taşıyan bireyler, yaşam döngülerinde tasarım ile etkileşen çevresel-kentsel, mekansal ve ürünsel sorunlar ile karşılaşabilmektedir.

Özellikle, engelli bireylerin mekânlara ulaşımının sağlanmasından sonra en önemli konu mekanı özgürce, istediği gibi ve güvenli bir şekilde kullanabilmesidir.

Bunun için yaya yolları, rampalar, korkuluklar, merdivenler, bitkilendirme, kent mobilyaları, dinlenme alanları her bireyin eşit kullanımı için düzenlenmelidir. Engellilerin toplumun ayrı bir kesimi olmaktan çok bütünleşmiş bir parçası olduğu kabul edilmeli ve kentsel yaşama katılım "kullanıcı/insan gereksinmeleri" ele alınmalı, tasarımın "bütünleştirici", "eşitlikçi" ve "ayrımsız" olması ilkeleri benimsenmelidir. Kullanıcıların tümünü kapsayan bir tasarım anlayışı ile daha yaşanabilir çevreler oluşturulmalıdır.

Erişilebilirlik için;

-Devamlılık
-Yürünebilirlik
-Geçirgenlik
-Eşitlik
-Bağlantı
-Yakınlık önemli ilkelerdir.

3 Çeşitlilik

Yaşayan bir mekanın en önemli göstergesi canlı olması ve çeşitlilik kavramının farklı niteliklerini taşıyor olmasıdır. Bu nitelikler; kullanıcı, aktivite, ekonomik, zamansal aktivite çeşitliliği şeklinde farklı başlıklar altında sıralanır. Kentteki canlılık ise, günün farklı zamanlarındaki yaya akışını, yıl içerisindeki kültürel etkinliklerin zamanını ve sayısını, hareketli bir sokak yapısını, insanlardaki yaşayan bir mekanda bulunuyor olma duygusunu ifade eder.

Her mahalle, cadde ya da sokak kendi karakteristiğini taşımaktadır. Bu mekanların kalitesinin artırılması için yapılması gereken bölgedeki çeşitliliği anlamak ve karma kullanımı desteklemektir. Bölgenin ekonomik durumuna bakılmaksızın mekanda farklı gelir gruplarının varlığı desteklenmelidir. Büyük ve küçük işletmelerinin bir arada olması bölgenin her kesime hitap etmesine dolayısıyla da çeşitliliğe olanak sağlayacaktır. Günümüz kentlerinde karma kullanım ve çeşitlilik bir ayrıcalık olarak değil bir gereklilik olarak görülmelidir.

Mekanda var olan bağımsız ögelerin birbirleriyle ilişkisi kurularak mekanların canlanması sağlanabilir. Mekanda yaratılan çeşitlilik sadece etrafı izleyen durgun bir bireyin bile kamusal alanın içerisine dahil olmasını sağlayabilir.

Kamusal alanda çeşitlilik ilkesinin var olabilmesi için;

-Kullanıcı çeşitliliği
-Aktivite çeşitliliği
-Ekonomik varlık ve çeşitlilik
-Zamansal aktivite çeşitliliği sağlanmalıdır.

4 Karakter

Kamusal alanlar, işlevsel ve yapısal olarak kişi veya grupların ortak toplumsal karakteristiği ile oluşabildiği gibi çeşitli fiziksel özelliklerle sınırlarını belirlemiş mekan ve yapılardır.

Bir bölgenin özelliği hakkında en çok bilgiyi veren şey kamusal alanlardır. Kamusal alanlar; sokakları, meydanları, parkları ve bunları çevreleyen binaları kapsar ve kentlerin önemli parçalarını oluşturur.

Kamusal alanlar bulunduğu bölgenin karakterine uygun olarak tasarlanmalıdır.

Kamusal alan tanımlamasında dört önemli faktör vardır:
1.Mekan
2.Anlam
3.İletişim
4.Zaman

Ayrıca, günümüzde kentlerin gelişimi çok hızlı olduğundan kamusal alan karakterini etkileyen faktörler de fazladır. Doku, uyum, boyut, ölçek, kimlik, tarih, tipoloji kamusal alan karakterini biçimlendiren ana faktörlerdir. Kamusal alan tasarlanırken öncelikle bölgenin dokusu, ölçeği, tarihi ve kültürel değerleri dikkate alınmalıdır. Bölgenin ve zamanın ruhuna uygun kamusal alanlar yaratılmalıdır.

Tasarlanan kamusal alanlar; kullanıcılar tarafından okunabilir, kimlikli ve çekici mekanlar olmalıdır.

Kamusal alan tasarımında;

-Yerel kültür ve tarih anlaşılmalı,
-Kamusal alan - karakter ilişkisi tasarlanmalı,
-Kamusal alan karakterine yön veren ilkeler belirlenmelidir.

5 Değer

Kaliteli kamusal alan yaratmak için önemli adımlardan birisi de değer yaratmaktır. Kamusal alanın değer konusu ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda ele alınabilir.

I.Ekononomik açıdan bakacak olursak, bir çevrede kaliteli bir yeşil alan ya da park var ise o parka yakın olan ve parkın manzarasından faydalanabilen gayrimenkulun çevredeki diğer gayrimenkullere göre ekonomik değeri daha fazladır.

İyi tasarlanmış, yaya öncelikli olarak tanımlanmış ve kullanımları gündelik hayatı destekleyen kamusal alanlar, yakın çevresine ekonomik değer kazandırır. Bir başka deyişle, bir çevrenin kamusal alanları kaliteli ise insanların bu alanları kullanımı artar ve dolayısıyla bölgedeki esnaf için de yararlı olur. Böylece ekonomik canlılık da korunur ve yatırım yapma fırsatları artar.

II.Sosyal ve sağlık bakımından ise çeşitli fiziksel hastalıkların önlenmesi için gerekli olan günlük aktivite, yeşil alanın yürüme mesafesinde olmasıyla sağlanabilir ve bu alanda spor yapma imkânları yaratılarak desteklenebilir.

Ayrıca zihinsel sağlık bakımından da yeşil alanlar stresi azaltmakta, sosyalleşme imkânı sunmakta ve daha uzun bir yaşamı desteklemektedir.

III.Çevresel sorunların çözümü için değer yaratma önemlidir. Yeşil ve açık alanın yaratacağı ekonomik katma değer ile yaşam kalitesinin artırılması için sağlayacağı katma değer birbirini destekleyecetir.

6 Katılım

Kamusal alanlar, kamuya ya da özel sektöre ait sosyal hayatı destekleyen ve sosyal etkileşime olanak sağlayan mekanlardır.

Kamusal alanları yaratırken farklı katılımcı grupları arasındaki iş birliğini sağlamak önemlidir. Günümüzde yüksek kaliteli kamusal alan sağlanması, birlikte çalışan katılım gruplarının çeşitliliğine bağlı olarak değişmektedir.

Kamusal alan yaratılırken, kamu sektörü, özel ve sivil sektör arasındaki iş birliği yaklaşımları geliştirilmelidir.

Ayrıca, kamusal alanların yaratılması sürecinde tasarım, araştırma ve katılım süreçleri ele alınmalıdır.

Kamusal alanlar oluşturulurken;

-Katılımcı gruplar arası etkileşim, işbirliği ve paylaşım arttırılmalı,
-Kamu sektörü ve özel sektör arasındaki denge sağlanmalı,
-Birlikte çalışan çıkar gruplarının çeşitliliği arttırılmalıdır.

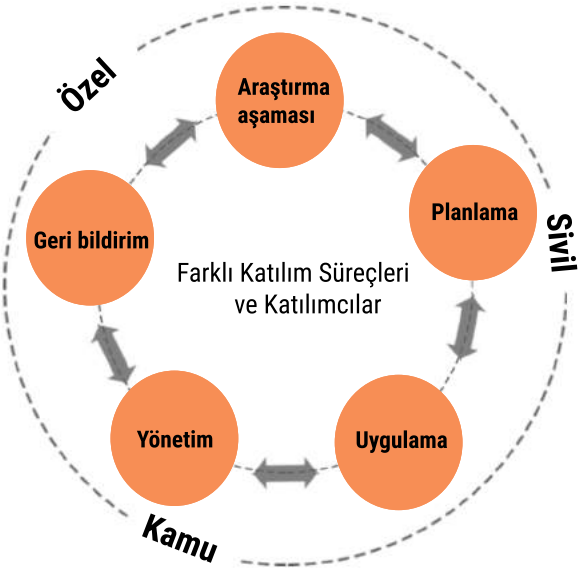

7 Deneyim

Kamusal alan yaratmak çok zaman alan, çok aktörlü ve maliyetli bir süreç olduğundan deneme-yanılma yöntemi ile başarılı mekân yaratmak yerine benzer özellikteki var olan deneyimleri incelemek daha iyi bir sonuç verecektir. Tasarım rehberleri, katılım modelleri, işletme yöntemleri birçok faydalı bilgi ve kolaylık sağlayabilir.

Ulusal ve uluslararası düzeydeki iyi örnekler incelenerek ve bu örneklerdeki tasarım, kullanım ve işletme konularından ders alınarak yaratılan mekanların başarılı olma şansı artar.

Deneyimlerin incelenmesi ve gözlemlenmesi sadece planlama ve uygulamada değil, sonraki aşamalarda da ortaya çıkabilecek etkileri görüp tahmin etmemizde yardımcı olacaktır.

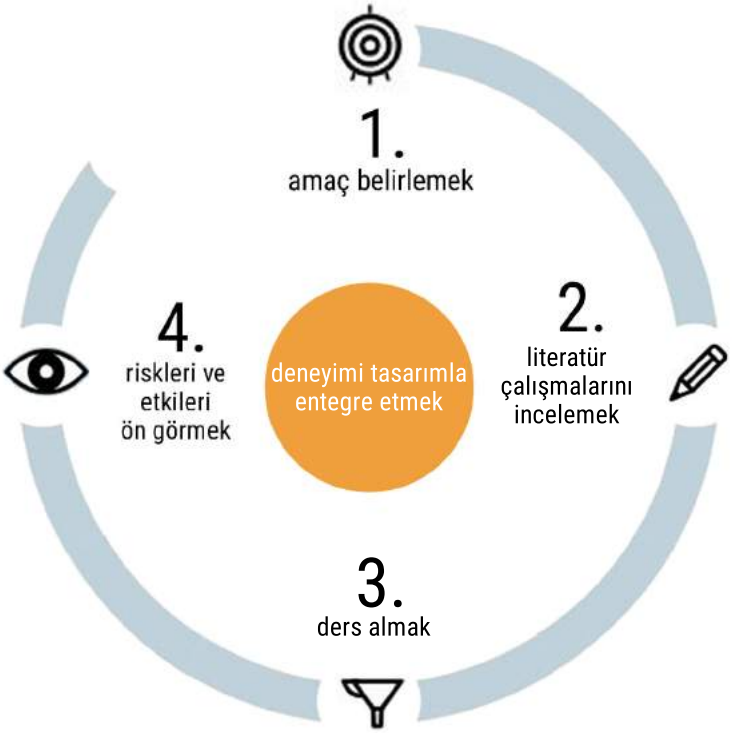

8 Yönetim

Yönetim, zincirleme süreçlerden oluşur.Amacı kamusal alanın doğru tasarlanıp uygulanmasından sonra sürekliliğini ve uzun vadeli kullanılabilirliğini sağlamaktır. Kamusal mekan yaratma sürecinde; karar vericiler, tasarımcılar ve kullanıcıların beklentisi, hangi işlevlere ihtiyaç olduğu ve bunların nasıl sağlanacağı gibi sorulara yanıt bulmak yönetimin temel kuralıdır.

Yönetim sürecinde birbirine bağlı 4 konu dikkate alınmalıdır:

I.Kullanım Yönetmelikleri: Ortaya çıkabilen uyumsuzluklara cevap vermesi için kullanım yönetmelikleri oluşturulmalıdır. Yaratılan mekan için kullanımlar, kullanıcılar ve oraya çıkan çakışmalar ve karışıklıklara yasalar veya belirlenmiş olan kurallar vesilesiyle yol gösterilmelidir.

II.Bakım ve onarım: Altyapı, mekanda bulunan donatılar, fonksiyonlar süreklilik sağlayabilmelidir. Bu süreklilik rutin bakım ve onarımlarla sağlanmalıdır. Bunlar , mekanın canlılık ve kalitesinin korunması için şart olmalıdır.

III.Yatırım yönetimi: Kullanım yönetmeliği, uyumsuzlukları giderilmesi ve rutin bakımların sağlanması için finansal kaynaklar yaratılmalıdır.

IV.Koordinasyon: yönetmelikler, bakımlar, kaynaklar ve her bir müdahele için bütçenin ve dahil olan birimlerin arasındaki organizasyonu sağlamak adına bir mekanizma geliştirilmelidir.

9 Tasarım

Kamusal alan yaratmanın en somut hali tasarımla belirlenir. Tasarım, kullanıcı ile doğrudan iletişime geçmesinden dolayı önemlidir. Tasarım yoluyla bir alan insanları çekebilir, orada konfor yaratıp alanın sürekli kullanımını sağlayabilir, güven hissi yatabilir, imaj ve bellek oluşmasını sağlayabilir , orada yaşayanların kültürünü yansıtabilir ve bir çok konuda insanların gündelik hayatını biçimlendirebilir.

Tasarımın getirdiği çözümler sadece çevresel konuları ele almamaktadır. Binalar, peyzaj, form ve mobilyalar hepsi bir anlam ve uyum içinde sosyal ve ekonomik boyutları, çevresel bağlatılarla bir arada tutup o mekanın düzenini, canlılığını ve sürekliliğini sağlamalıdır.

Tasarım bir süreç olarak tanımlanmalıdır. Bu süreç kullanıcı odaklı olup, hem yaratıcı ve hem problem çözücü bir yaklaşıma sahip olmalıdır.

Bu süreç 6 aşamadan oluşur:
I. Alan için konu belirlendikten sonra problem hakkında araştırmalar yapılması,
II. Araştırma aşamasındaki bulguların farklı yönleriyle analiz edilmesi,
III. Analizlerden elde edilen verilere göre öneriler geliştirilmesi,
IV. Önerilerin uygulama koşulları, yasal süreçleri ve olası etkileri değerlendirilerek uygulama planı ve aşamalarının hazırlanması,
V. Geliştirilen çözümün dördüncü aşamaya göre yürülüğe girmesi,
VI. Yönetim ve rehberin geliştirilmesidir.

Bir kamusal alanın uzun vadeli kullanılabilmesi için bulunduğu ve sürekli etkileşimde olduğu çevrenin etkilerinin farkında olması ve gelecekte gereken değişikliklere uyum sağlayabilmesi gerekmektedir. Kamusal alanın tıpkı bir canlı gibi yaşamını sürdürmesi için sürekli bakıma ve onarıma ihtiyacı olduğundan yönetime ve olası değişiklikler için tasarım rehberine ihtiyacı vardır.

Tasarım; yalnızca bir kent mobilyası ya da mimari ve peyzaj ürünü olarak değil, bir süreç tasarımı olarak ele alınmalıdır.

Örneğin, araştırma aşamasında elde edilen bulgular ile katılım aşamasında uzlaşılan ilkeler, tasarım aşamasında tasarım ilkeleri ve çözümlere dönüşmelidir.

10 Uygulama

Kamusal alan tasarımı ve uygulaması; Hafif, Hızlı, Heaplı (3H) stratejisini benimsemelidir. Bu strateji, aynı zamanda, işbirliği ve sosyallaşme için bir ortam sağlar ve her seviyedeki paydaşların kalıcı ortaklıklar kurmalarına yardımcı olur. Bir başka deyişle, 3H'nin en büyük avantajlarından biri, bir projeyi derhal ve doğrudan toplum katılımı ile yaratma ve sınama yeteneğidir.

Yerin tasarımı ve işlevi zaman içinde kullanıcı deneyimi ile belirlenir. En küçük ve en basit çabalar bile büyük değişikliklere neden olabilir. Ortaya çıkan ürünler, yerel varlıkları vurgulamaya, sürdürülebilir yerleri oluş-turmaya ve insanları çekmeye yardımcı olur.

I.'HAFİF', bir projenin esnekliğini ifade eder ve zaman içinde deney yapılmasını sağlar. Anında sonuç almanın memnuniyetiyle birlikte, eğer bir şey çalışmazsa, çok fazla ekonomik yük olmadan yenisi denenebilir.

II.'HIZLI' bürokratik işlemler, onaylar ve ruhsatlandırma konularında adım atmanız gerekmeden projeyi başlatmak anlamına gelir.

III.'HESAPLI' ise, kamusal alan iyileştirmeleri mevcut fonların belirlenen yöntemler kullanılarak daha düşük bütçeyle sağlanmasıdır.

Erişilebilir ve bağlantılara sahip mekanların tasarımında 3H stratejisi kolaylıkla uygulanabilir.

Hazırlayanlar: Sonia B.Irani - Cansu Türkay
Büşra Bilge Topaloğlu - Çağla Kuşcu